

МИТНІ ПЛАТЕЖІ ЯК СИСТЕМОУТВОРЮВАЛЬНІ КАТЕГОРІЇ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Оніщик Юрій Віталійович,

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри приватного та публічного права
Київського національного університету технологій та дизайну

Статтю присвячено сутності категорії «митні платежі» в законодавстві України та Європейського Союзу.

Установлено, що визначення поняття «митні платежі» ні в українському, ні в європейському законодавстві не є досконалим. До митних платежів український законодавець зараховує мито, акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції), податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції). Однак митні органи вповноважені адмініструвати не лише ці платежі, а й певні інші види платежів (збори, плати). Ці платежі законодавцем не внесено до переліку митних. Наголошено, що їх сплачують при переміщенні товарів і транспортних засобів через митний кордон України, а контроль за їх справлянням покладено на митні органи, у зв'язку з чим ці платежі доцільно зарахувати до митних. Звернуто увагу, що немає підстав уважати податки, що справляються при перетині товарами митного кордону «іншим податковим платежем», наприклад «митним платежем», а є сенс вести мову про податки, які справляються при перетині товарами митного кордону. Своєю чергою, мито є особливим митним платежем, що справляються лише при переміщенні товарів через митний кордон. Не містить чіткого розмежування між окремими видами митних платежів і європейське законодавство. Європейське законодавство до митних платежів зараховує будь-які платежі, які справляються при перетині товарами митного кордону.

Констатовано, що поняття «митні платежі» як в українському, так і в європейському законодавстві, потребує перегляду та уніфікації. Одним із варіантів вирішення цієї проблеми є зарахування до митних усіх платежів, які справляються при переміщенні товарів і транспортних засобів через митний кордон, а не лише деяких. Іншим варіантом (найбільш доцільним) є застосування конструкції «платежі, що справляються при перетинанні митного кордону», до складу яких необхідно зарахувати: митні платежі (мито, митні збори); податки, що справляються при переміщенні товарів через митний кордон України (акцизний податок, податок на додану вартість).

Ключові слова: митні платежі, податок, збір, митне законодавство, податкове законодавство.

Onishchuk Yurii. Customs payments as systemic categories of the customs legislation of Ukraine and the European Union

The article is devoted to the essence of the category «customs payments» in the legislation of Ukraine and the European Union.

It was established that the definition of the concept of «customs payments» neither in Ukrainian nor in European legislation is perfect. To customs payments, the Ukrainian legislator includes customs duties, excise tax on excise goods (products) imported into the customs territory of Ukraine, value added tax on goods (products) imported into the customs territory of Ukraine. However, customs authorities are authorized to administer not only these payments, but also certain other types of payments (fees, charges). These payments are not included in the list of customs payments by the legislator. It was emphasized that they are paid when moving goods and vehicles across the customs border of Ukraine, and control over their implementation is entrusted to the customs authorities, in connection which it is appropriate to attribute these payments to customs. It is noted that there is no reason to consider taxes paid when goods

cross the customs border as "another tax payment", such as "customs payment", but it makes sense to talk about taxes paid when goods cross the customs border. In turn, customs duty is a special customs payment that is made only when goods are moved across the customs border. Does not contain a clear distinction between individual types of customs payments and European legislation. European legislation refers to customs payments as any payments made when goods cross the customs border.

It was established that the concept of «customs payments» in both Ukrainian and European legislation needs revision and unification. One of the options for solving this problem is to assign to customs payments all payments that are made during the movement of goods and vehicles across the customs border, and not just some of them. Another option (the most expedient) is to use the construction of «payments made when crossing the customs border», which should include: customs payments (duty, customs fees); taxes paid when moving goods across the customs border of Ukraine (excise tax, value added tax).

Key words: *customs payments, tax, collection, customs legislation, tax legislation.*

Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики. Однією з головних сфер, яка потребує приведення у відповідність до вимог загальноєвропейського законодавства, є митне законодавство. Особливе місце у суспільних відносинах, що виникають у процесі або щодо переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон, посідають митні платежі, які є інструментом впливу на зовнішньоекономічні зв'язки нашої держави з країнами Європейського Союзу. Однак необхідно зазначити, що в українському та європейському законодавстві відсутній єдиний підхід до визначення сутності правової конструкції «митні платежі».

У Митному кодексі України (далі – МК України) не міститься визначення категорії «митні платежі», а лише у п. 27 ч. 1 ст. 4 наведено перелік таких платежів: мито, акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції), податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції) [1]. Натомість це поняття розкрито у пп. 14.1.113. п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України (далі – ПК України), згідно з яким митні платежі визначені як податки, що, відповідно до цього Кодексу або митного законодавства, справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи [2].

Відповідно до ч. 1 ст. 271 МК України мито – це загальнодержавний податок, установлений ПК України та цим Кодек-

сом, який нараховується та сплачується відповідно до цього Кодексу, законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [1]. Згідно з пп. 9.1.16 п. 9.1 ст. 9 ПК України мито належить до загальнодержавних податків та зборів [2]. При цьому в п. 9.2 ст. 9 цього ж кодифікованого акта зазначено, що відносини, пов'язані з установленням та справлянням мита, регулюються митним законодавством, якщо інше не передбачено цим Кодексом [2]. Правила оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон України, митом регламентуються МК України (Глава 42 Розділ IX). Отже, мито становить обов'язковий платіж, що регламентується як податковим, так і митним законодавством.

При цьому слід ураховувати, що правила оподаткування особливими видами мита встановлюються законами України від 22 грудня 1998 року № 330-XIV «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту», від 22 грудня 1998 року № 331-XIV «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту», від 22 грудня 1998 року № 332-XIV «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну».

З питань установлення та сплати непрямих податків, що діють у митній сфері, пріоритет мають норми податкового законодавства. Особливості справляння податку на додану вартість і акцизного податку регулюються Розділами V та VI ПК України. На відміну від мита специфіка справляння цих податків відображена в основному нормативно-правовому акті податкового законодавства.

Звідси слідує, що мито, податок на додану вартість, акцизний податок належать до системи загальнодержавних податків. Водночас вони внесені законодавцем до системи митних платежів. З огляду на це, можна констатувати, що ці платежі посідають специфічне місце в системі доходів Державного бюджету України. Головна особливість цих обов'язкових платежів полягає у тому, що всі вони справляються при переміщенні товарів і транспортних засобів через митний кордон.

Узагальнюючи викладене, можна дійти висновку, що митні платежі – це обов'язкові платежі, установлені митним та податковим законодавством, що справляються у зв'язку з переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон. Однак, на наш погляд, визначення «митні платежі», яке міститься в Податковому кодексі України, а також перелік митних платежів, наведений у Митному кодексі України, є не зовсім правильними. Це пояснюється таким.

Митні органи вповноважені адмініструвати не лише податки, а й певні інші види платежів (збори, плати). Наприклад, єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України [3], плата за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування цих органів або поза робочим часом, установлених для них [4], відшкодування витрат за зберігання товарів та транспортних засобів на складах митних органів [5]. Головна особливість цих платежів полягає в тому, що всі вони справляються при переміщенні товарів і транспортних засобів через митний кордон. Однак ці платежі законодавцем не уналежнено до митних. Не входять вони і до системи оподаткування. Згідно з класифікацією доходів бюджету ці платежі належать до неподаткових надходжень [6].

Таким чином, єдиний збір та плати за певні послуги є платежами публічно-правового характеру. З огляду на те, що їх сплачують при переміщенні товарів і транспортних засобів через митний кордон України, а контроль за їх справлянням покладено на митні органи, ці платежі доцільно зарахувати до митних. Однак український законодавець вирішив інакше – і не включив їх до системи митних платежів.

При цьому варто звернути увагу на те, що податки, які справляються під час перетину товарами митного кордону, не доцільно зараховувати до митних платежів, адже вони врегульовані нормами податкового законодавства. Ознаку часу та місця сплати конкретного податку не можна вважати достатнім аргументом, за яким цей податок визначають як інший, новий податковий платіж. Податок залишається тим самим податком, навіть якщо його сплачують із ввезених на митну територію товарів (продукції). Тобто юридичні, економічні та фіскальні властивості податку не змінюються. Тому немає підстав вважати податки, що справляються при перетині товарами митного кордону, «іншим податковим платежем», наприклад «митним платежем». Водночас є сенс вести мову про податки, які справляються під час перетину товарами митного кордону [7, с. 34].

Що стосується мита, то цей платіж доцільно розглядати як особливий митний платіж, що справляється лише при переміщенні товарів через митний кордон. З одного боку, мито досить близько примикає до непрямих податків (наприклад, цей платіж, як і акцизний податок, сплачується за рахунок споживача й включається в ціну товару, тим самим збільшуючи його ціну), з іншого боку, йому властивий ясно виражений умовний характер – переміщення через митний кордон, що не дозволяє зарахувати їх до податків у чистому вигляді. На відміну від податків, які є платежами індивідуально безвідплатними, справляння мита пов'язано з одержанням конкретною особою, яка його сплатила, права на переміщення товару через митний кордон, що дозволяє платникові користуватися певними благами. З огляду на це, на нашу думку, доцільно мито виключити зі складу податкових платежів та зарахувати до неподаткових [8, с. 26].

Не містить чіткого розмежування між окремими видами митних платежів і європейське законодавство. У Частині 2 Глави 1 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 21 березня 2014 року до митних платежів віднесено

мита, збори та інші платежі [9]. При цьому слід зауважити, що в ст. 27 цієї Угоди зазначено, що «мито» включає будь-яке мито або інший платіж, пов'язаний з імпортом або експортом товару, зокрема будь-який додатковий податок або додатковий платіж, пов'язаний з імпортом або експортом товару. «Мито» не включає: а) платежі, еквівалентні внутрішньому податку, що стягуються згідно зі статтею 32 цієї Угоди; б) мита, що стягуються згідно з Главою 2 («Засоби захисту торгівлі») Розділу IV цієї Угоди; с) збори та інші платежі, що стягуються згідно зі ст. 33 цієї Угоди [9].

Це дає підстави стверджувати, що європейське законодавство до митних платежів зараховує будь-які платежі, що справляються при перетині товарами митного кордону. В одному зі своїх рішень Суд Європейського Союзу навіть указав, що такою категорією, як митні платежі, буде розглядатися послуга зі складання або оформлення спеціального документа – достатньо буде дотримання умови, що це обтяження пов'язане з фактом перетину кордону, а не викликане економічною необхідністю [10, с. 6].

Підсумовуючи викладене, слід констатувати, що розуміння конструкції «митні платежі» ні в українському, ні в європей-

ському законодавстві не можна вважати досконалим. Поняття «митні платежі» як в українському, так і в європейському законодавстві, потребує перегляду та уніфікації. Одним із варіантів вирішення цієї проблеми є зарахування до митних платежів усіх платежів, які справляються під час переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон, а не лише деяких. Однак найбільш доцільним з огляду на правову природу платежів, які справляються під час переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон, на наш погляд, є застосування конструкції «платежі, що справляються при перетинанні митного кордону», до складу яких необхідно зарахувати: 1) митні платежі (мито, митні збори – єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України; плата за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування цих органів або поза робочим часом, установленим для них; витрати митних органів на зберігання товарів, транспортних засобів на складах митних органів); 2) податки, що справляються при переміщенні товарів через митний кордон України (акцизний податок, податок на додану вартість, екологічний податок).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 14.09.2022).
2. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 14.09.2022).
3. Про єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України : Закон України від 4 листопада 1999 року № 1212-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1212-14#Text> (дата звернення: 14.09.2022).
4. Про затвердження Порядку справляння плати за виконання митних формальностей органами доходів і зборів поза місцем розташування цих органів або поза робочим часом, установленим для них : наказ Міністерства фінансів України від 23 жовтня 2017 року № 862. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1385-17#Text> (дата звернення: 14.09.2022).
5. Про затвердження Порядку відшкодування витрат за зберігання товарів та транспортних засобів на складах митних органів, Порядку обчислення сум витрат у справах про порушення митних правил та їх відшкодування та Розмірів відшкодувань за зберігання на складах митних органів товарів і транспортних засобів : наказ Міністерства фінансів України від 15 червня 2012 року № 731. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1140-12#n18> (дата звернення: 14.09.2022).
6. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 14.09.2022).
7. Оніщик Ю. В. Правове регулювання митних відносин в Україні та в країнах Європейського Союзу: фінансово-правовий аспект : автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2014. 44 с.

8. Оніщик Ю. В. Правова конструкція «митні платежі»: проблеми сучасної інтерпретації. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2016. № 3–4. С. 23–28.

9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 21 березня 2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page#Text (дата звернення: 14.09.2022).

10. Жамкочьян С. С. Единое таможенное законодательство Европы: от Римского договора к Модернизированному Таможенному кодексу. *Митна справа*. № 4 (70). 2010. С. 3–12.